

Ks. Jerzy Adamczyk
Wyższe Seminarium Duchowne w Radomiu

Katechizacja parafialna w świetle obowiązujących przepisów kościelnych

Słowa kluczowe: katecheza, katecheci, parafia, proboszcz, odbiorcy katechezy.
Keywords: catechesis, catechist, parish, parish priests, recipients of the catechesis.
Schlüsselworte: Katechese, Katecheten, Pfarrei, Pfarrer, Empfänger der Katechese.

Wstęp

Papież Jan Paweł II w adhortacji apostolskiej *Catechesi tradendae* pisze: „Chociaż prawdą jest, że katecheza może być wszędzie prowadzona, to jednak muszę podkreślić [...] że wspólnota parafialna, jako zajmująca szczególne miejsce, powinna pozostać krzewicielką i inspiratorką katechezy. [...] Podsumowując – bez monopolizowania i uniformizmu – parafia, jak powiedziałem wyżej, powinna pozostać pierwszoplanowym miejscem katechizacji”¹.

Podobnie, nawiązując do przytoczonego fragmentu *Catechesi tradendae*, redaktorzy *Dyrektorium Ogólnego o Katechizacji* przypominają, że „parafia jest niewątpliwie najbardziej znaczącym miejscem, w którym formuje się i żyje wspólnota chrześcijańska. [...] Jest ona ponadto zwyczajnym środowiskiem, w którym rodzi się i wzrasta wiara. Stanowi więc bardzo odpowiednią przestrzeń wspólnotową do tego, by realizowana w niej posługa słowa była równocześnie nauczaniem, wychowaniem i żywym doświadczeniem. [...] Mimo to parafia [...] powinna [...] pozostać »krzewicielką i inspiratorką katechezy«, chociaż trzeba przyznać, że w pewnych okolicznościach nie może być ośrodkiem całej eklezjalnej funkcji katechizacji i że potrzebuje zintegrowania z innymi instytucjami”².

Adres/Adresse/Anschrift: ks. dr hab. Jerzy Adamczyk, Wyższe Seminarium Duchowne w Radomiu, ul. Młyńska 23/25, 26-600 Radom, ksjerzyad@wp.pl.

¹ Jan Paweł II Adhortacja apostolska o katechizacji w naszych czasach *Catechesi tradendae* (16 października 1979), nr 67, w: *Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, cz. II, W. Kubik (red.), Warszawa 1985, s. 146–217 (dalej: CT).

² Congregazione per il Clero, *Direttorio Generale per la Catechesi* (15 agosto 1997), nr 257, Libreria Editrice Vaticana 1997, tekst polski: Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium Ogólne o Katechizacji*, Poznań 1998 (dalej: DOK).

Zatem, co oczywiste, także prawodawcy kościelni przypisują podstawowe znaczenie parafii jako szczególnemu miejscu i środowisku, w którym dokonuje się nauczanie katechetyczne. W niniejszym tekście autor podejmuje kwestię katechizacji parafialnej w aspekcie kanonicznym i próbuje odpowiedzieć na pytanie, jak winna wyglądać katechizacja w parafii w optyce przepisów kościelnych.

1. Parafia jako podstawowe środowisko katechetyczne

Według kan. 515 § 1 „parafia jest określoną wspólnotą wiernych, utworzoną na sposób stały w Kościele partykularnym, nad którą pasterską pieczę, pod władzą biskupa diecezjalnego, powierza się proboszczowi jako jej własnemu pasterzowi”³. Na czele parafii stoi proboszcz jako własny pasterz zleconej sobie parafii. Podejmuje on pasterską troskę o powierzona mu wspólnotę pod władzą biskupa diecezjalnego. Powołany jest do uczestnictwa w posłudze Chrystusa, ażeby dla tejże wspólnoty wykonywał zadania nauczania, uświęcania i kierowania, przy współpracy także innych prezbiterów i diakonów oraz niosących pomoc wiernych świeckich, zgodnie z przepisami prawa kanonicznego⁴.

Proboszcz jest własnym pasterzem (*pastor*) powierzonych sobie wiernych. Określenie „własny” podkreśla bliski i personalny związek – pewnego rodzaju zaślubiny – pasterza z parafią⁵. Proboszcz jest ustanowiony dla parafii, wspólnota parafialna ma stąd prawo domagania się od niego posługi w zakresie nauczania, uświęcania i rządzenia pasterskiego. Jest on pasterzem własnym w tym sensie, że uprawnienia i obowiązki, jakie odnoszą się do niego, otrzymuje za pośrednictwem urzędu powierzonego mu przez biskupa diecezjalnego⁶.

Proboszcz swoje zadania wykonuje współpracując z innymi prezbiterami i diakonami oraz niosącymi pomoc wiernymi świeckimi, zgodnie z przepisami prawa⁷. Prezbiter razem ze współpracownikami wykonuje dla parafii zadania nauczania, uświęcania i kierowania, gdyż „podstawowym elementem koncepcji parafii jest duszpasterska troska [...] przejawiająca się głównie w głoszeniu

³ „Parafia jest to konkretna społeczność wiernych, *communitas christifidelium*, ustanowiona na stałe w obrębie Kościoła partykularnego i powierzona pasterskiej pieczy proboszcza, jako jej pasterza podporządkowanego władzy biskupa diecezjalnego”. Kongregacja ds. Duchowieństwa, Instrukcja *Kapłan, pasterz i przewodnik wspólnoty parafialnej*, (4 sierpnia 2002), nr 18, Poznań 2002.

⁴ Por. kan. 519 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. (dalej: KPK).

⁵ Por. J. Bakalarz, *Model parafii w świetle nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, Kościół i Prawo, t. 7, s. 149.

⁶ Por. J. Krukowski (red.), *Komentarz do kan. 519*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, T. 2, Ks. II (1). *Lud Boży*, Poznań 2005, s. 417–418.

⁷ Por. kan. 519 KPK.

Bożego słowa, sprawowaniu sakramentów i pasterskim kierownictwie wspólnotą”⁸. Stąd „parafia jest też uprzywilejowanym miejscem głoszenia Słowa Bożego”⁹. Istotną formą posługi słowa Bożego w parafii jest katechizacja¹⁰, co uwypukla kan. 528, w myśl którego „proboszcz jest obowiązany zatroszczyć się o to, ażeby przebywającym w parafii głoszone było nieskażone słowo Boże. Stąd zabiega o to, by wierni byli właściwie o prawdach wiary pouczeni, zwłaszcza przez [...] nauczanie katechetyczne”¹¹.

Parafia nie jest jedynym miejscem, gdzie realizuje się katecheza, bowiem „trzeba przyznać, że w pewnych okolicznościach nie może być ona ośrodkiem całej eklezjalnej funkcji katechizacji i że potrzebuje zintegrowania z innymi instytucjami”¹² oraz, że „prawdą jest, że katecheza może być wszędzie prowadzona”¹³, to jednak parafia „powinna pozostać krzewicielką i inspiratorką katechezy”¹⁴. Jest więc parafia „pierwszoplanowym miejscem katechizacji”¹⁵, „zwyczajnym środowiskiem, w którym rodzi się i wzrasta wiara. Stanowi więc bardzo odpowiednią przestrzeń wspólnotową do tego, by realizowana w niej posługa słowa była równocześnie nauczaniem, wychowaniem i żywym doświadczeniem”¹⁶.

Na parafię, jako strukturę prawną, w ramach której ma miejsce nauczanie katechetyczne wskazuje wiele przepisów kościelnych. Wspomniany kan. 528 § 1 zobowiązuje proboszcza do troski o to, „ażeby wierni byli właściwie o praw-

⁸ Congregazione per il Clero, Istruzione *Il presbitero, pastore e guida della comunità parrocchiale*, nr 19; por. J. Bakalarz, *Model parafii*, s. 149.

⁹ Congregazione per il Clero, Istruzione *Il presbitero, pastore e guida della comunità parrocchiale*, nr 4.

¹⁰ „Do głoszenia nauki chrześcijańskiej należy stosować różne dostępne środki, zwłaszcza преподавание i nauczanie katechetyczne, które zajmują zawsze naczelną rolę”. Kan. 761 KPK.

¹¹ „Kan. 528, który podkreśla odpowiedzialność proboszcza za głoszenie Bożego słowa i za przekazywanie autentycznej nauki katolickiej, wymienia wyraźnie homilię i nauczanie katechetyczne”. Congregazione per il Clero, Istruzione *Il presbitero, pastore e guida della comunità parrocchiale*, nr 20.

¹² DOK, nr 258.

¹³ CT, nr 67. Komunia Kościoła powszechnego i Kościołów partykularnych „ujawnia się i uwiadcza w bogatej różnorodności określonych wspólnot chrześcijańskich, w których chrześcijanie rodzą się do wiary, wychowują się i żyją: rodzina, parafia, szkoła katolicka, stowarzyszenia i ruchy chrześcijańskie, kościelne wspólnoty podstawowe... Są one «miejscami» katechezy, to znaczy przestrzeniami wspólnotowymi, w których realizuje się katecheza o inspiracji katechumenalnej i katecheza stała”. DOK, nr 253. Na różne miejsca prowadzenia katechizacji wskazuje pośrednio kan. 773 KPK, gdzie prawodawca przypomina, iż „własnym i poważnym obowiązkiem, zwłaszcza duszpasterzy, jest troska o katechizację ludu chrześcijańskiego”. Wszyscy duszpasterze winni troszczyć się o katechizację, a więc nie tylko proboszcz, ale i kapelani, rektorzy kościołów, moderatorzy stowarzyszeń, prefekci szkolni, rektorzy sanktuariów itd.; zob. A. Urru, *La funzione di insegnare della Chiesa*, Roma 1988, s. 65.

¹⁴ CT, nr 67. „Parafia powinna więc nadal »pozostać krzewicielką i inspiratorką katechezy«”. DOK, nr 257.

¹⁵ CT, nr 67.

¹⁶ DOK, nr 257.

dach wiary pouczeni, zwłaszcza przez głoszenie homilii [...] oraz przez nauczanie katechetyczne”. Także kan. 776 postanawia, że „z racji swej funkcji, proboszcz obowiązany jest troszczyć się o nauczanie katechetyczne dorosłych, młodzieży i dzieci. Dla osiągnięcia tego celu powinien skorzystać ze współpracy duchownych przydzielonych do parafii, członków instytutów życia konsekrowanego oraz stowarzyszeń życia apostołskiego”¹⁷ oraz „uwzględniając normy wydane przez biskupa diecezjalnego, proboszcz ma w szczególny sposób troszczyć się”¹⁸ o katechizację różnych kategorii wiernych.

Parafia jest także podstawowym miejscem katechetycznego przygotowania do właściwego przyjęcia sakramentów. W tej materii kan. 843 § 2 postanawia, że „duszpasterze oraz inni wierni, w ramach własnej funkcji kościelnej, mają obowiązek troszczyć się, aby ci, którzy proszą o sakramenty, byli do ich przyjęcia przygotowani przez odpowiednią ewangelizację i katechezę, z uwzględnieniem norm wydanych przez kompetentną władzę”¹⁹ oraz „duszpasterze mają obowiązek troszczyć się o to, aby własna wspólnota kościelna świadczyła pomoc wiernym, dzięki której stan małżeński zachowa ducha chrześcijańskiego i będzie się doskonalił. Ta pomoc winna być udzielana przede wszystkim poprzez przepowiadanie, katechezę odpowiednio przystosowaną dla małoletnich, młodzieży i starszych, także przy użyciu środków społecznego przekazu, dzięki czemu wierni otrzymają pouczenie o znaczeniu małżeństwa chrześcijańskiego, jak również o obowiązkach małżonków i chrześcijańskich rodziców”²⁰.

Także normy pozakodeksowe wskazują na parafię jako miejsce katechizacji. *Dyrektorium Ogólne o Katechizacji* przypomina, że „parafia jest w dalszym ciągu miejscem, w którym chrześcijanie, nawet nie praktykujący, złączeni są ścisłymi więzami«. Powinna więc ona nadal »pozostać krzewicielką i inspiratorką katechezy«, chociaż trzeba przyznać, że w pewnych okolicznościach nie może być ośrodkiem całej eklezjalnej funkcji katechizacji i że potrzebuje zintegrowania z innymi instytucjami”²¹. Ten sam dokument zawiera także inne zapisy dotyczące się katechezy parafialnej, takie jak: „podobnie trzeba stwierdzić, że ruchy i stowarzyszenia, jeśli chodzi o katechezę, nie są zwykłą alternatywą dla parafii, gdyż ta jest podstawową wspólnotą wychowującą”²², „do najważniejszych zadań diecezjalnego Referatu katechetycznego należy rozwijanie i popieranie instytucji ściśle katechetycznych w diecezji (katechumenat chrzcielny, kate-

¹⁷ Por. J. Fuentes, *Comentario al can. 776*, w: A. Marzoa, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña (red.), *Comentario exegético al Código de Derecho Canónico*, t. 3, cz. I, Pamplona 2002, s. 145–146.

¹⁸ Kan. 777 KPK.

¹⁹ Por. J. Fuentes, *Comentario al can. 776*, s. 147.

²⁰ Kan. 1063, nr 1 KPK.

²¹ DOK, nr 257.

²² DOK, nr 262; por. nr 266.

cheza parafialna, grupa odpowiedzialnych za katechezę), które są jakby »podstawowymi komórkami« działalności katechetycznej»²³. Według *Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów „Apostolorum Successores”* „świeccy mogą być zaproszeni do współpracy z pasterzami, zgodnie z własnym stanem, w różnych dziedzinach, szczególnie w [...] parafialnej pracy katechetycznej»²⁴.

O katechezie parafialnej mówi także Instrukcja *Kapłan, pasterz i przewodnik wspólnoty parafialnej* w następujących słowach: „kan. 528, który podkreśla odpowiedzialność proboszcza za głoszenie Bożego słowa i za przekazywanie autentycznej nauki katolickiej, wymienia wyraźnie homilię i nauczanie katechetyczne»²⁵.

Na parafialne nauczanie katechetyczne wskazuje także *Dyrektorium o posłudze i życiu diakonów stałych *Diaconatus originem** w następujących słowach: „diakoni, [w celu realizacji nowej ewangelizacji – J.A] oprócz udziału w diecezjalnych i parafialnych programach katechizacji, ewangelizacji i przygotowania do sakramentów, przekazują Słowo Boże środowiskom zawodowym»²⁶.

2. Podmiot aktywny nauczania katechetycznego w parafii

Funkcja katechetyczna proboszcza jest bardzo ważna, stąd i obowiązki z niej wynikające, jasno określone przez prawo, są doniosłe. Jednym z zasadniczych zadań wspomnianego duszpasterza jest zapewnienie realizacji nauczania katechetycznego w jego parafii. Nie oznacza to, że proboszcz ma sam nauczać katechizmu, lecz jest odpowiedzialny za zorganizowanie katechezy parafialnej, zwracając się o pomoc do tych wszystkich, którzy mogą współpracować w tym parafialnym zadaniu²⁷. W kan. 776 przypomina się, aby w wypełnianiu misji katechetycznej proboszcz skorzystał ze współpracy wiernych. Kodeks konkretnie wskazuje, aby zwrócił się o współpracę do duchownych przydzielonych do

²³ DOK, nr 266 e.

²⁴ Kongregacja do spraw Biskupów, *Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów „Apostolorum Successores”* (22 lutego 2004), nr 111, Kielce 2005 (dalej: AS); por. ibidem, nr 130,

²⁵ Congregazione per il Clero, *Istruzione Il presbitero, pastore e guida della comunità parrocchiale*, nr 20.

²⁶ Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium o posłudze i życiu diakonów stałych, *Diaconatus originem**, (22 lutego 1998), nr 26, Watykan 1998; por. nr 33.

²⁷ „Kan. 528, który podkreśla odpowiedzialność proboszcza za głoszenie Bożego słowa i za przekazywanie autentycznej nauki katolickiej, wymienia wyraźnie homilię i nauczanie katechetyczne [...] Logiczne jest, że wykonywanie wszystkich tych zadań nie będzie osobistym obowiązkiem samego proboszcza. Jego powinnością jest czuwanie nad ich właściwym wykonaniem w parafii, zgodnie z prawowitą nauką i kościelną dyscypliną, stosownie do okoliczności i przy założeniu osobistej odpowiedzialności proboszcza”. Congregazione per il Clero, *Istruzione Il presbitero, pastore e guida della comunità parrocchiale*, nr 20.

parafii, członków instytutów życia konsekrowanego oraz stowarzyszeń życia apostołskiego, jak również wiernych świeckich, głównie katechetów²⁸. Oznacza to, że wszyscy wierni mogą mieć udział w odpowiedzialności katechetycznej proboszczów, każdy w miarę swoich możliwości i kompetencji²⁹. Potwierdza to zapis *Dyrektorium Ogólnego o Katechizacji*: „prezbiter, a w szczególności proboszcz, ma następujące zadania w dziedzinie katechezy: wzbudzać we wspólnocie chrześcijańskiej zmysł wspólnej odpowiedzialności w stosunku do katechezy, jako zadania dotyczącego wszystkich, jak również uznanie i dowartościowanie katechetów i ich misji; troszczyć się o gruntowne przygotowanie katechezy i jej odpowiednie zaprogramowanie, odwołując się do czynnego uczestnictwa samych katechetów, oraz starać się o to, by była ona »właściwie zorganizowana... i pokierowana«; wzbudzać powołania do posługi katechetycznej i jako katecheta katechetów troszczyć się o ich formację, poświęcając temu zadaniu najwyższą uwagę”³⁰.

Gdy proboszcz zwróci się do wymienionych osób z prośbą o współpracę w katechizacji w parafii, to według kan. 776, „jeśli tylko nie podlegają prawnej przeszkodzie, powinni chętnie spieszyć z pomocą”. Należy zauważyć, że choć wierni winni respektować działanie ministerialne, jakim jest katechizacja parafialna, niemniej jednak kościelne prawo powszechne nie nakłada na wszystkich katolików obowiązku prawnego czynnej współpracy w katechezie organizowanej w ich parafii. Wyrażenie „omnes [...] operam suam libenter praestare ne renuant”³¹ jest wezwaniem do wypełnienia obowiązku moralnego. O obowiązku prawnym można mówić jedynie w odniesieniu do tych wiernych, którzy, będąc świętymi szafarzami, mogą być zobowiązani i „mają obowiązek – chyba że usprawiedliwia ich prawnie uznana przeszkoda – przyjąć i wiernie wypełnić zadanie powierzone im przez własnego ordynariusza”³².

²⁸ „Wezwanie do aktywnego uczestnictwa wszystkich wiernych w misji Kościoła nie pozostało bez echa. Synod Biskupów obradujący w 1987 r. stwierdził, iż »Duch Święty nieprzerwanie odnawiał młodość Kościoła, budząc w wielu świeckich nowe energie świętości i współuczestnictwa. Świadczą o tym między innymi: nowy styl współpracy między kapłanami, zakonnikami i świeckimi; czynny udział świeckich w liturgii, w głoszeniu słowa Bożego i w katechezie«”. Różne Dykasterie Kurii Rzymskiej, Instrukcja *Ecclesiae de mysterio* (15 sierpnia 1997), *Wprowadzenie*, L'Osservatore Romano (wydanie polskie) 19 (1998), nr 12, s. 30–40 (dalej: Edm); por. J. Fuentes, *Comentario al can. 776*, s. 146; por. A. Urru, *La funzione di insegnare della Chiesa. Nella legislazione attuale*, Roma 2001, s. 94.

²⁹ Por. M. Morgante, *La parrocchia nel Codice di Diritto Canonico*. Commento giuridico-pastorale, Milano 1985, s. 40.

³⁰ DOK, nr 225.

³¹ Kan. 776 KPK.

³² Kan. 274 § 2; por. kan. 757 KPK. O obowiązku duchownych przyjęcia odpowiedzialności katechetycznej w dawnym prawie mówi konstytucja Benedykta XIV *Etsi minime*. Papież przypomina, że szczególnym zadaniem biskupów jest przedstawianie w sposób jasny i metodyczny doktryny chrześcijańskiej. Powinni oni poświęcić się tej pracy, szczególnie ważnej, z całą troską i pilnością. Będą oni spełniać to zadanie także poza czasem wizytacji pasterskiej, przekazując zdrową doktrynę wiernym, dokonując

Gdy idzie konkretnie o urzędowych katechetów w parafii, będących podmiotem aktywnym parafialnego nauczania katechetycznego, to w pierwszym rządzie są nimi duchowni³³. „Prezbiter, jako współpracownik Biskupa i posłany przez niego, jest odpowiedzialny za ożywianie, koordynowanie działalności katechetycznej i kierowanie nią we wspólnocie, która została mu powierzona”³⁴. Właściwa prezbiterowi funkcja w dziedzinie katechizacji wynika z sakramentu święceń. Przez święcenia, na mocy namaszczenia Ducha Świętego, prezbiterzy upodabniają się do Chrystusa Kapłana, jako słudzy Głowy, by kształtować i budować całe Ciało, którym jest Kościół, jako współpracownicy stanu biskupiego. W odniesieniu do katechizacji sakrament święceń ustanawia prezbiterów wychowawcami w wierze. Troszczą się więc oni o to, by wierni należący do wspólnoty odpowiednio się formowali i osiągnęli dojrzałość chrześcijańską³⁵.

Pierwszym duchownym, który jest głównym nauczającym i organizatorem katechizacji jest proboszcz, będący „katechetą katechetów”³⁶. Jest on obowiązany zatroszczyć się, aby wierni byli właściwie o prawdach wiary pouczeni, zwłaszcza przez nauczanie katechetyczne³⁷. Jest jasne, że wykonywanie tego zadania nie będzie wyłącznie osobistym obowiązkiem samego proboszcza. Jego powinnością jest czuwanie nad ich właściwym wykonaniem w parafii, zgodnie z prawowitą nauką i kościelną dyscypliną, stosownie do okoliczności i przy założeniu osobistej odpowiedzialności proboszcza za nauczanie katechetyczne. „Niektóre inne funkcje, na przykład katechizacja, mogą być także na sposób stały pełnione przez odpowiednio przygotowanych wiernych świeckich, którzy trzymają się prawowiernej nauki i wiodą wzorowe życie chrześcijańskie, przy

tego przez pytanie chłopców i dziewcząt o rzeczy wysłuchane oraz będą ilustrować swoimi słowami tajemnice naszej religii. To będzie bardzo pożyteczne dla trzody jemu powierzonej, i jego przykład będzie pobudzać innych do uprawiania ze wszystkich sił winnicy Pana Zastępów. Tak jak wielcy biskupi Karol Boromeusz czy Franciszek Salezy, nie będąc w stanie osobiście wykonać tego zadania, przeznaczali do wypełniania tego poważnego obowiązku wikariuszy wybranych spośród kanoników albo kapłanów, tak biskupi dla wychowania młodzieży zgodnie z podstawowymi prawdami wiary i obowiązkami wynikającymi z religii mają wybierać swoich zastępców do tego zadania. Owi zastępcy, szczególnie proboszczowie i wikariusze mają wypełniać dwa podstawowe obowiązki nałożone na duszpasterzy przez Sobór Trydencki: pierwszy – przepowiadanie słowa Bożego w dni świąteczne i drugi – pouczanie o podstawowych prawdach wiary dzieci i tych, którzy nie znają Prawa Bożego. Por. Benedicto XIV, *Constitutio Etsi minime* (7 februarii 1742), nr 2–5, w: *CIC Fontes – Codicis Iuris Canonici Fontes*, vol. I, ed. P. Gasparri, I. Seredi, Roma 1926, s. 715–720; por. kan. 476 § 6, 1333, 1334 KPK 1917; por. J. Fuentes, *Comentario al can. 776*, s. 146.

³³ Por. J. Fuentes, *Comentario al can. 776*, s. 148.

³⁴ Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium o postudze i życiu kapłanów* (31 stycznia 1994), nr 47, Città del Vaticano 1994.

³⁵ Por. DOK, nr 224; por. Congregatio pro Clericis, *Directorium pro ministerio et vita diaconorum permanentium Diaconatus originem*, nr 25.

³⁶ DOK, nr 225; kan. 528 § 1, 776 KPK; por. M. Morgante, *La parrocchia*, s. 45.

³⁷ Por. kan. 528 § 1 KPK.

czym duszpasterz [proboszcz – J.A.] winien zawsze pozostawać w osobistym kontakcie z katechizowanymi³⁸.

Oprócz proboszcza podmiotem aktywnym katechizacji parafialnej są duchowni przydzieleni do parafii³⁹. W pierwszym rzędzie są to wikariusze parafialni, będący wikariuszami proboszcza⁴⁰. Przydzielani są oni proboszczowi, ilekroć wydaje się to konieczne lub pożyteczne do właściwego wypełniania pasterskiej posługi w parafii, jako współpracownicy proboszcza i uczestnicy jego troski, którzy wspólną z proboszczem radą i gorliwością oraz pod jego władzą wykonują dzieło pasterskiej posługi⁴¹. Są oni przeznaczeni do wykonywania pod władzą proboszcza dzieła pasterskiej posługi, w tym katechizacji parafialnej. Kan. 548 § 3 dodaje, że za wykonanie „wspólnymi siłami” posługi, np. katechizacji, są odpowiedzialni obaj ci duszpasterze. Wyrazem dowartościowania urzędu wikariusza parafialnego jest postanowienie kan. 548 § 2, zgodnie z którym, jeśli biskup czegoś innego nie zastrzegł, wikariusz „z racji urzędu jest obowiązany wspomagać proboszcza w całej posłudze parafialnej, z wyjątkiem odprawiania Mszy św. za lud, a także zgodnie z prawem zastępować proboszcza, gdy sprawa tego wymaga”. Obowiązki i uprawnienia wikariusza parafialnego określone są, oprócz właściwych kanonów Kodeksu, statutami diecezjalnymi, także pismem nominacyjnym biskupa diecezjalnego; wszystkie szczegóły są zawarte w konkretnym poleceniu proboszcza, który zaleca wikariuszowi realizację dzieła katechetycznego w parafii⁴². Także w kwestii nauczania katechetycznego wikariusz parafialny „przedstawia regularnie proboszczowi zamierzone lub podjęte poczynania pasterskie”⁴³.

Współpracownikami proboszcza w katechizacji parafialnej są też inni prezbiterzy, którzy na terenie parafii pełnią funkcje: rektora kościoła⁴⁴, kapelana⁴⁵, duszpasterza migrantów⁴⁶ czy inne zadania apostołskie w innych parafiach⁴⁷.

³⁸ Congregazione per il Clero, Istruzione *Il presbitero, pastore e guida della comunità parrocchiale*, nr 20.

³⁹ Por. kan. 776 KPK.

⁴⁰ „Proboszcz, z pomocą wikariuszy i innych prezbiterów przypisanych do parafii, uobecnia w określonej wspólnotie diecezji wielowymiarową posługę biskupa: nauczyciela, kapłana i pasterza”. AS, nr 213, por. nr 211.

⁴¹ Por. kan. 545 § 1 KPK.

⁴² Por. kan. 548 § 1; kan. 776 KPK.

⁴³ Kan. 548 § 3 KPK.

⁴⁴ Kan. 556-563 KPK.

⁴⁵ Kan. 564-572 KPK. „To, co się mówi o proboszczu, przez analogię i w szerokiej mierze obejmującej obowiązek duszpasterskiego przewodnictwa, odnosi się także do tych kapłanów, którzy świadczą jakąkolwiek pomoc w parafii i pełnią różne specyficzne funkcje duszpasterskie, na przykład w zakładach karnych, w domach opieki, na uniwersytetach i w szkołach, w duszpasterstwie migrantów i cudzoziemców itd.” Congregazione per il Clero, Istruzione *Il presbitero, pastore e guida della comunità parrocchiale*, nr 18.

⁴⁶ Kan. 568 KPK.

⁴⁷ Por. A. Urru, *La funzione di insegnare della Chiesa. Nella legislazione attuale*, s. 94.

W pewnym sensie ważnymi współpracownikami (w dziedzinie katechizacji parafialnej) proboszcza (moderatora), który wprawdzie nie jest ich przełożonym hierarchicznym (choć *sui generis* jest proboszczem parafii) są kapłani, którym powierzono *in solidum* pasterską troskę o jedną parafię lub o wiele parafii, pod tym „wszakże niepodważalnym warunkiem, że tylko jeden z nich będzie ich przewodnikiem, prowadzącym wspólną działalność i odpowiedzialnym za nią osobiście wobec biskupa. Jedyny więc urząd proboszcza, jedna troska duszpasterska o parafię zostaje powierzona wieloosobowemu zespołowi różnych kapłanów, którzy otrzymują takie samo przygotowanie do powierzonego im urzędu pełnionego pod osobistym kierownictwem jednego ze współbraci”⁴⁸. Ci spośród wspomnianego zespołu prezbiterów, którzy aktualnie nie pełnią urzędu proboszcza (por. kan. 544), są bliskimi kooperatorami jednego z nich, który jest ich przewodnikiem, prowadzącym wspólną działalność i odpowiedzialnym za nią osobiście wobec biskupa⁴⁹.

Udział w duszpasterstwie parafialnym (katechizacji) mogą mieć również kapłani rezydujący w parafii, i to zarówno emeryci po przekroczeniu 75. roku życia, jak i kapłani, którzy wcześniej zrzekli się urzędu proboszcza, czy innych urzędów, ponieważ każdy kapłan ma prawo do wykonywania funkcji związanych z przyjętymi święczeniami⁵⁰. Stąd, jeśli nie istnieją poważne motywy zdrowotne lub dyscyplinarne, tacy prezbiterzy mogą być ofiarnymi i doświadczonymi współpracownikami proboszcza. W poszczególnych wypadkach biskup diecezjalny mógłby wspomnianym kapłanom zlecić określony zakres posługi w konkretnej parafii⁵¹.

Aktywnym pracownikiem katechizacji parafialnej jest także kapłan moderator, który otrzymał uprawnienia proboszczowskie w parafii, która na skutek braku kapłanów została powierzona przez biskupa diecezjalnego diakonowi lub jakiejś innej osobie niemającej święceń kapłańskich, albo jakiejś wspólnocie osób⁵².

⁴⁸ Congregazione per il Clero, Istruzione *Il presbitero, pastore e guida della comunità parrocchiale*, nr 19; por. J. Krukowski, *Komentarz do kan. 517*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 2. *Ks. II (I). Lud Boży*, J. Krukowski (red.), Poznań 2005, s. 414–415.

⁴⁹ Por. Congregazione per il Clero, Istruzione *Il presbitero, pastore e guida della comunità parrocchiale*, nr 19.

⁵⁰ Edm, art. 4 § 2. „Zrzeczenie się urzędu proboszcza, również to, które następuje po przekroczeniu 75. roku życia, nie powinno być przyjmowane w sposób automatyczny, lecz po rozważnym rozpatrzeniu wszystkiego, co dotyczy dobra wspólnoty oraz warunków rezygnującego proboszcza”. AS, nr 213; por. A. Urru, *La funzione di insegnare della Chiesa. Nella legislazione attuale*, s. 94.

⁵¹ III Synod Gnieźnieński przypomina, że „emerytowany kapłan (proboszcz), jeśli stan zdrowia mu na to pozwala, może za aprobatą arcybiskupa pomagać – jako rezydent – w posłudze duszpasterskiej w wybranej przez siebie, lub wskazanej przez arcybiskupa parafii, której proboszcz dostrzega taką możliwość i potrzebę”. III Powojenny Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej z okazji Millenium jej powstania, Gniezno 2001, st. 40 § 4, s. 92; por. Edm, art. 4 § 1.

⁵² Kan. 517 § 2 KPK. Takie sytuacje mają miejsce np. we Francji czy Szwajcarii.

Ważnymi współpracownikami proboszcza w katechizacji parafialnej (podmiotem aktywnym katechizacji) są diakoni⁵³, przede wszystkim stali⁵⁴. Kan. 776 mówi o duchownych przydzielonych do parafii jako nauczających katechizmu, a diakoni należą do duchownych. Dyrektorium o posłudze i życiu diakonów stałych posiada w tej kwestii zapis: „niech pamiętają również o pilnym zwróceniu uwagi na katechezę wiernych na różnych etapach życia chrześcijańskiego, pomagając w ten sposób poznanie wiary w Chrystusa, wzmocnienie jej poprzez przyjmowanie sakramentów i wyrażenie jej w swoim życiu osobistym, rodzinnym, zawodowym i społecznym”⁵⁵.

Podmiotem katechizacji parafialnej są także diakoni, przygotowujący się do święceń kapłańskich. Według kan. 1032 § 2 „po zakończeniu okresu studiów, diakon powinien przez odpowiedni czas, określony przez biskupa lub wyższego przełożonego, pracować w duszpasterstwie, wykonując święcenie diakańskie, zanim zostanie dopuszczony do prezbiteratu”⁵⁶. Powołując się na ten kanon Dyrektorium o posłudze i życiu kapłanów przypomina, że „biskup powinien zatroszczyć się, także z pomocą roztropnie wybranych współpracowników, o zapewnienie, by w pierwszym roku po święceniach kapłańskich lub święceniach diakonatu, został zaprogramowany tak zwany rok duszpasterski, który ułatwiłby przejście od niezastąpionego życia w seminarium do sprawowania świętej posługi, pomagając na stopniowe osiąganie harmonijnej dojrzałości ludzkiej i specyficznie kapłańskiej”⁵⁷.

Odnosnie do praktyk duszpasterskich diakonów przejściowych, wśród których jest z pewnością katechizacja parafialna⁵⁸, wypowiada się *Ratio fundamentalis institutionis* z 1985 r., gdzie czytamy: „jeżeli biskupi – albo poszczególni albo na mocy wspólnego zarządzenia Konferencji Biskupiej – odpowiednio postanowili, aby praktyka diakonatu została wprowadzona w ciągły rok lub

⁵³ Por. kan. 774 § 1 KPK; por. DOK, nr 216, 219 a; por. A. Urru, *La funzione di insegnare della Chiesa. Nella legislazione attuale*, s. 94.

⁵⁴ „Posługa słowa. Treścią tej posługi jest kaznodziejstwo, katecheza, wszelkie nauczanie chrześcijańskie. [...] Sprawowanie tych funkcji należy przede wszystkim do biskupa diecezjalnego, który w swoim Kościele jest kierownikiem całej posługi słowa. [...] Posługę tę sprawują również diakoni pozostający we wspólnocie z biskupem i jego prezbiterium”. Edm, art. 2 § 1; por. kan. 757 KPK.

⁵⁵ *Congregatio pro Clericis, Directorium pro ministerio et vita diaconorum permanentium Diacognatus originem*, nr 25; por. nr 33–34. „Diakoni, oprócz udziału w diecezjalnych i parafialnych programach katechizacji, ewangelizacji i przygotowania do sakramentów, przekazują Słowo Boże środowiskom zawodowym”. *Ibidem*, nr 26.

⁵⁶ „Jest również rzeczą diakonów uczestniczyć w posłudze słowa, we wspólnocie z biskupem i jego prezbiterium”. Kan. 757 KPK.

⁵⁷ *Congregatio pro Clericis, Directorio per il ministero e la vita dei Presbiteri Tota Ecclesia*, nr 82 oraz przypis nr 240 odnoszący się do przywołanego fragmentu.

⁵⁸ Por. kan. 757, 776 KPK.

nawet kilku lat po studiach, tego rodzaju podsumowanie nauk lub proste zharmonizowanie nauk pożyteczniej będzie przenieść na czas, gdy powrócą do Seminarium, aby się przygotować do kapłaństwa. Ten etap należy odpowiednio przedłużyć, aby bezpośrednie przygotowanie do kapłaństwa było naprawdę skuteczne”⁵⁹.

Czynny udział w katechizacji parafialnej mogą mieć także alumni seminarium duchownego, spełniający posługi duszpasterskie⁶⁰. Według kan. 256 § 1 „należy pilnie pouczać alumnów w tym, co w szczególności jest związane ze świętym posługiwaniem, zwłaszcza w umiejętności katechizowania [...]”. Natomiast redaktorzy *Ratio fundamentalis institutionis* z 1985 r. podkreślają z naciskiem, że „należy też zapewnić alumnom formację ściśle pastoralną, dostosowaną do różnych uwarunkowań regionalnych. [...] Formacja ta winna się odnosić przede wszystkim do umiejętności katechizowania [...]”⁶¹, jak również „uwzględnwszy położenie seminarium, liczbę alumnów i inne okoliczności, należy organizować w ciągu roku szkolnego ćwiczenia, które wtedy wydają się bardziej stosowne, jak: katechizacja”⁶².

Według kan. 776 zaangażowanymi w katechizację parafialną są także członkowie instytutów życia konsekrowanego oraz stowarzyszeń życia apostołskiego. „Kościół w sposób szczególny wzywa osoby życia konsekrowanego do katechizacji i wyraża życzenie, aby »wspólnoty (zakonne) zechciały poświęcić maksimum zdolności i możliwości szczytnemu dziełu katechizacji«”⁶³. Specyficzny wkład do katechizacji zakonników, zakonnice i członków stowarzyszeń życia apostołskiego wynika z ich specyficznego stanu. Profesja rad ewangelicznych, która charakteryzuje życie zakonne, stanowi dar dla całej wspólnoty chrześcijańskiej. W diecezjalnej działalności katechetycznej ich oryginalny i szczególny udział nie może być zastąpiony ani przez kapłanów, ani przez świeckich. Ten wkład rodzi się z publicznego świadectwa ich konsekracji, która czyni ich żywym znakiem Królestwa Bożego⁶⁴.

Członkowie instytutów życia konsekrowanego oraz stowarzyszeń życia apostołskiego winni angażować się w nauczanie katechetyczne w parafii, ale z uwzględnieniem charakteru każdego instytutu⁶⁵. Angażując wspomniane oso-

⁵⁹ Sacra Congregazione per L'educazione Cattolica, *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* (6 Ianuarii 1970 r.), Acta Apostolicae Sedis (1970), s. 321–384, editio apparatus post Codicem iuris canonici promulgatum (19 marzo 1985), nr 63, Typis Polyglottis Vaticanis 1985.

⁶⁰ Por. A. Urru, *La funzione di insegnare della Chiesa*, s. 68.

⁶¹ *Ratio fundamentalis*, nr 94.

⁶² *Ibidem*, nr 98.

⁶³ DOK, nr 228; por. kan. 778 KPK.

⁶⁴ Por. DOK, nr 228.

⁶⁵ Kan. 776 KPK.

by w katechizacji trzeba mieć na uwadze, czy charakter odnośnego instytutu jest zgodny z tym typem apostołatu⁶⁶.

Warto dodać, że „instytuty nastawione tylko na kontemplację, otrzymują zawsze w mistycznym ciele Chrystusa znakomity udział; składają bowiem Bogu doskonałą ofiarę chwały, Ludowi Bożemu dodają blasku przez obfite owoce świętości i pobudzają go przykładem oraz przyczyniają się do jego wzrostu dzięki tajemniczej płodności apostołskiej. Z tej to racji, choćby nawet nagliła konieczność czynnego apostołstwa, członkowie tych instytutów nie mogą być odwoływani do niesienia pomocy w wykonywaniu różnych posług pasterskich”⁶⁷, a więc i do katechizacji parafialnej.

Wreszcie podmiotem aktywnym katechezy parafialnej są wierni świeccy, zwłaszcza katecheci⁶⁸. Albowiem „odpowiednio przygotowani świeccy są zdolni, by otrzymać od świętych pasterzy te urzędy kościelne i posługi, które wolno im piastować zgodnie z przepisami prawa”⁶⁹, a więc urząd katechety pracującego w parafii. Według *Dyrektorium Ogólnego o Katechizacji*, „także działalność katechetyczna prowadzona przez świeckich ma własny charakter wynikający z ich pozycji w Kościele: »właściwością specyficzną laików jest ich charakter świeckich«”⁷⁰. Na świeckich urzędowych katechetów wskazuje inny fragment przywołanego dyrektorium: „powołanie świeckiego do katechizacji wynika z sakramentu chrztu i jest umacniane przez bierzmowanie – sakramenty, za pośrednictwem których uczestniczy on w misji kapłańskiej, prorockiej i królewskiej Chrystusa. Oprócz wspólnego powołania do apostołatu niektórzy świeccy czują się wewnętrznie powołani przez Boga do podjęcia katechizacji. Kościół pobudza i rozpoznaje to Boskie powołanie, i udziela misji do katechizowania”⁷¹. Także kan. 759 podkreśla możliwość zaangażowania urzędowego świeckich w katechizację, także tę parafialną: „wierni świeccy na mocy chrztu i bierzmowania są świadkami ewangelicznego orędzia przez słowo i przykład życia chrześcijańskiego. Mogą być też powoływani na współpracowników biskupa i prezbiterów w wykonywaniu posługi słowa”. Instrukcja *Ecclesiae de mysterio* przypomina, że „wierny świecki niemający święceń może [...] posługiwać się także konkretnym terminem, którym prawo kanoniczne określa powierzoną mu funkcję, takim jak katecheta [...]”⁷².

⁶⁶ „»Wiele rodzin zakonnych męskich i żeńskich powstało w tym celu, by się poświęcić chrześcijańskiemu nauczaniu dzieci i młodzieży, zwłaszcza najbardziej opuszczonej«. Sam charyzmat założycieli sprawia, że liczni zakonnicy i zakonnice współpracują dzisiaj w diecezjalnej katechezie dorosłych. W ciągu historii zawsze »brali bardzo żywy udział w katechetycznej działalności Kościoła«. DOK, nr 229.

⁶⁷ Kan. 674 KPK.

⁶⁸ Kan. 776 KPK.

⁶⁹ Kan. 228 § 1 KPK.

⁷⁰ DOK, nr 230.

⁷¹ DOK, nr 231.

⁷² Art. 1 § 3.

W kan. 776 we frazie „proboszcz powinien skorzystać ze współpracy wiernych świeckich, głównie katechetów”, pojawia się określenie „katecheci”. Termin ten ma znaczenie zarówno szerokie, dotyczące każdego, kto przekazuje katechezę, oraz formułę ścisłą wskazującą na wiernych, którzy po otrzymaniu specjalnego przygotowania oraz udzieleniu misji do katechizowania przez kompetentną władzę kościelną są wyznaczani przez proboszcza do katechizacji parafialnej. Katecheci w znaczeniu ścisłym są katechetami urzędowymi⁷³.

3. Adresaci katechezy

Proboszcz jest obowiązany zatroszczyć się o to, ażeby przebywającym w parafii głoszone było nieskażone słowo Boże zwłaszcza przez nauczanie katechetyczne, stąd konsekwentnie wierni mają prawo otrzymać w parafii stosowną katechizację. Według kan. 213, „wierni mają prawo otrzymywać pomoce od swoich Pasterzy z duchowych dóbr Kościoła, zwłaszcza zaś słowa Bożego i sakramentów”. Wśród form posługi słowa Bożego istotne miejsce ma nauczanie katechetyczne⁷⁴.

Dotykamy kwestii związanej ze zdefiniowaniem „odbiorców katechezy”, która wszak jest głoszeniem nauki chrześcijańskiej, „ażeby wiara wiernych przez przyjmowanie nauki i doświadczenie życia chrześcijańskiego stawała się żywa, wyraźna i czynna”⁷⁵.

W *Dyrektorium Ogólnym o Katechizacji* znajdujemy następujący fragment odnoszący się do odbiorców katechezy: „katecheza dostosowana do różnego wieku jest istotnym wymaganiem, jakie staje przed wspólnotą chrześcijańską. Z jednej strony bowiem wiara uczestniczy w rozwoju osoby, a z drugiej każdy okres życia jest wystawiony na wyzwanie nadania mu charakteru chrześcijańskiego i przede wszystkim musi się utrwać przez coraz to nowe zadania powołania chrześcijańskiego”⁷⁶. Tak więc również parafialne nauczanie katechetyczne, aby osiągnęło skuteczność winno dostosowywać się do różnych kategorii adresatów⁷⁷. Prawo kanoniczne w wyraźnych sformułowaniach wskazuje na rozmaite kategorie katechizowanych, różnicując ich ze względu na wiek.

⁷³ Por. kan. 228 § 1, kan. 780 KPK, DOK, nr 231, Edm art. 1 § 3; por. J. Fuentes, *Comentario al can. 776*, s. 147; por. M. Morgante, *La parrocchia*, s. 44–45.

⁷⁴ Por. kan. 761 KPK.

⁷⁵ Kan. 773; por. kan. 761 KPK.

⁷⁶ Nr 171.

⁷⁷ „Liczne są drogi i sposoby przystosowania chrześcijańskiego orędzia do różnych potrzeb ludzkich. Biorąc pod uwagę rozwój fizyczny i psychiczny osób katechizowanych, mamy formy katechezy dostosowane do wieku”. DCG, nr 77.

Według kan. 777 odbiorcami katechezy w parafii są przede wszystkim dzieci. „Okres dzieciństwa, tradycyjnie dzielony na wczesne dzieciństwo lub wiek przedszkolny i późne dzieciństwo, w oczach wiary i rozumu posiada szczególną łaskę początków życia. [...] Dziecko domaga się pełnego szacunku i pomocy w swoich wymaganiach wzrostu ludzkiego i duchowego, także poprzez katechezę, której nigdy nie może brakować dzieciom chrześcijańskim. Kto bowiem dał dziecku życie, ubogacając je darem chrztu, ten ma obowiązek ciągłego karmienia tego życia”⁷⁸. Kan. 776 nakazuje, aby proboszcz z racji swej funkcji troszczył się o nauczanie katechetyczne dzieci.

Prawodawca gwarantuje dzieciom prawo do właściwego przygotowania do pierwszego przyjęcia sakramentów⁷⁹ pokuty⁸⁰ i Najświętszej Eucharystii⁸¹ oraz do sakramentu bierzmowania⁸² przez nauczanie katechetyczne trwające odpowiedni czas.

Odnosnie do sakramentów pierwszej spowiedzi i Komunii św. *Dyrektorium Ogólne o Katechizacji* przypomina: „za wiek odpowiedni do przyjęcia po raz pierwszy tych sakramentów uważa się wiek określany w dokumentach kościelnych jako wiek używania rozumu, czyli rozeznania. Wiek ten »zarówno do spowiedzi, jak i Komunii świętej jest wtedy odpowiedni, gdy dziecko dochodzi do używania rozumu, tzn. mniej więcej około siódmego roku życia«⁸³.

Na temat dzieci, jako adresatów katechezy parafialnej, czytamy w *Dyrektorium Ogólnym o Katechizacji*: „Wciąż pierwszorzędną rolę odgrywa typ katechety dzieci, na którym spoczywa delikatna misja przekazania »pierwszych nauk katechizmowych i przygotowania do przyjęcia sakramentu pokuty, Eucharystii i bierzmowania«⁸⁴.

⁷⁸ DOK, nr 177. Na temat cech charakterystycznych katechezy dzieci zob. DOK, nr 178–179; por. kan. 528 § 1 KPK.

⁷⁹ „Duszpasterze oraz inni wierni, w ramach własnej funkcji kościelnej, mają obowiązek troszczyć się, aby ci, którzy proszą o sakramenty, byli do ich przyjęcia przygotowani przez odpowiednią ewangelizację i katechezę, z uwzględnieniem norm wydanych przez kompetentną władzę”. Kan. 843 § 2 KPK.

⁸⁰ „Jest przede wszystkim obowiązkiem rodziców oraz tych, którzy ich zastępują, jak również proboszcza troszczyć się, ażeby dzieci, po dojściu do używania rozumu, zostały odpowiednio przygotowane i jak najszybciej posiliły się tym Bożym pokarmem, po uprzedniej sakramentalnej spowiedzi”. Kan. 914 KPK; por. DOK, nr 232.

⁸¹ „Dzieci wtedy można dopuścić do Komunii świętej, gdy posiadają wystarczające rozeznanie i są dokładnie przygotowane, tak by stosownie do swojej możliwości rozumiały tajemnicę Chrystusa oraz mogły z wiarą i pobożnością przyjąć Ciało Chrystusa”. Kan. 913 § 1; por. kan. 914 KPK; por. DOK, nr 232, 258 a.

⁸² „Wierni są obowiązani przyjąć ten sakrament w odpowiednim czasie. Rodzice, duszpasterze, zwłaszcza proboszczowie mają troszczyć się, żeby wierni zostali właściwie przygotowani do jego przyjęcia i w odpowiednim czasie do niego przystąpili”. Kan. 890 KPK; por. A. Urru, *La funzione di insegnare della Chiesa*, s. 65.

⁸³ *Directorium Catechisticum Generale* (11 aprilis 1971), *Appendix*, nr 1, Libreria Editrice Vaticana 1971, tekst polski: *Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie* 63 (1973), nr 2, s. 37–112 (dalej: DCG).

⁸⁴ Nr 232; zob. A. Urru, *La funzione di insegnare della Chiesa*, s. 69.

Proboszcz ma także w szczególny sposób troszczyć się: „aby dzieci, po przyjęciu pierwszej Komunii świętej, były w dalszym ciągu przez formację katechetyczną szczegółowiej i w sposób bardziej pogłębiony kształtowane”⁸⁵. Tak więc dzieci mają prawo do katechezy ciągłej. Kan. 777 nr 3 zaznacza, że katecheza dzieci winna być kontynuowana po pierwszej komunii. Stąd proboszczowie muszą starać się, aby nauczanie katechetyczne nie kończyło się faktycznie wraz z udzieleniem sakramentów i ofiarowali dzieciom katechezę, poprzez którą formacja będzie obszerniejsza i głębsza⁸⁶.

Kolejną grupą odbiorców katechizacji parafialnej jest młodzież. W kan. 776 uwypuklony jest obowiązek proboszcza dotyczący nauczania katechetycznego młodzieży. O konieczności objęcia katechezą tych wiernych mówi pośrednio *Dyrektorium Ogólne o Katechizacji*: „ogólnie należy zauważyć, że kryzys duchowy i kulturowy, jaki obejmuje świat, ma swoje pierwsze ofiary w młodych pokoleniach. Jest także prawdą, że zaangażowanie na rzecz lepszego społeczeństwa znajduje w nich najlepsze nadzieje. Powinno to jeszcze bardziej pobudzać Kościół do odważnego i twórczego głoszenia Ewangelii młodzieży”⁸⁷. W tym dokumencie wyróżniono stadia wieku młodzieńczego: „okres poprzedzający dojrzewanie, okres dojrzewania i młodość”⁸⁸.

Zgodnie z obowiązującym kan. 777, nr 5, biorąc pod uwagę przepisy wydane przez biskupa diecezjalnego, proboszcz jest zobowiązany w szczególny sposób troszczyć się, „ażeby przez zastosowanie różnych form i poczynań umacniać, oświecać i potęgować wiarę młodzieży”. Wiara młodzieży winna być rozwijana i oświecana za pomocą podejmowanych inicjatyw. Chodzi tu o formację chrześcijańską stałą, niezbędną do tego, aby móc zawsze stawiać czoło nowym trudnościom na drodze swojej wiary i życia moralnego, które wierzący niejednokrotnie napotyka, i aby móc coraz lepiej dawać uzasadnienie wiary wobec każdego spotkanego na różnych drogach swojego życia i w różnych środowiskach, w których wypadnie mu przebywać⁸⁹.

Kan. 528 § 1 zobowiązuje proboszcza, aby zabiegał o to, by wierni byli „właściwie o prawdach wiary pouczeni, zwłaszcza [...] przez nauczanie katechetyczne. W sposób szczególny troszczy się o katolickie wychowanie dzieci i młodzieży”. Młodzież będzie także adresatem katechezy parafialnej w okazji przyjmowania sakramentów. Postanawia się zatem (kan. 1063), że „duszpasterze

⁸⁵ Kan. 777, nr 3 KPK.

⁸⁶ Por. J. Fuentes, *Comentario al can. 777*, w: A. Marzoa, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña (red.), *Comentario exegético al Código de Derecho Canónico*, t. 3, cz. I, Pamplona 2002, s. 151; por. A. Urru, *La funzione di insegnare della Chiesa*, s. 69–70.

⁸⁷ DOK, nr 181.

⁸⁸ DOK, nr 181, por. DCG, nr 83.

⁸⁹ Por. A. Urru, *La funzione di insegnare della Chiesa*, s. 70.

mają obowiązek troszczyć się o to, aby własna wspólnota kościelna świadczyła pomoc wiernym, dzięki której stan małżeński zachowa ducha chrześcijańskiego i będzie się doskonalił. Ta pomoc winna być udzielana przede wszystkim poprzez [...] katechezę odpowiednio przystosowaną dla małoletnich, młodzieży dzięki czemu wierni otrzymają pouczenie o znaczeniu małżeństwa chrześcijańskiego, jak również o obowiązkach małżonków i chrześcijańskich rodziców”. Młodzież może być odbiorcą katechezy także przed przyjęciem sakramentu bierzmowania w przypadku, gdy Konferencja Episkopatu określiła inny (wyższy) wiek niż w pobliżu wieku rozeznania⁹⁰.

Wreszcie ostatnią grupę odbiorców katechezy dostosowanej do wieku tworzą wierni dorośli. Proboszcz obowiązany jest troszczyć się o nauczanie katechetyczne także dorosłych⁹¹, jak również winien przez wprowadzanie różnych form oddziaływania i współpracy z dorosłymi umacniać, oświecać i potęgować ich wiarę⁹². Katecheza dorosłych „jest to najznakomitsza forma katechezy, ponieważ zwraca się ona do osób wykonujących największe zadania i w ogóle zdolnych do życia według Orędzia Chrześcijańskiego i to z jego pełni”⁹³.

Inna kategoria adresatów katechezy parafialnej, która może obejmować wiernych w każdym wieku to upośledzeni fizycznie i umysłowo. Mają oni prawo do stosownej katechezy, na ile pozwala na to ich stan⁹⁴. J. Fuentes zauważa, że katecheza dla osób niepełnosprawnych jest konsekwencją ustawicznej troski duszpasterskiej obejmującej wszystkich wiernych. Również ci ochrzczeni mają prawo otrzymać słowo Boże i sakramenty⁹⁵.

W tym miejscu warto postawić pytanie: czy wierni mogą być zobowiązani uczestniczyć w katechizacji parafialnej? Proboszczowie nie mogą dopuszczać do sakramentów pokuty i bierzmowania tych, którzy nie otrzymali odpowiedniego nauczania katechetycznego⁹⁶. Ponadto, proboszcz i szafarz

⁹⁰ Kan. 891 KPK.

⁹¹ Kan. 776; por. kan. 891; 1063, nr 1 KPK.

⁹² Kan. 777, nr 5 KPK.

⁹³ CT, nr 43. „Niech duszpasterze pamiętają, że katechizację dorosłych należy uznać za docelową formę katechezy, ku której skierowane są w pewien sposób – zawsze również konieczne – wszystkie pozostałe formy, a to z tej racji, że ta właśnie katechizacja ma na uwadze ludzi zdolnych do odpowiedzialnego w pełni przyzwolenia”. DCG, nr 20; por. A. Urru, *La funzione di insegnare della Chiesa. Nella legislazione attuale*, s. 97; por. J. Fuentes, *Comentario al can. 776*, s. 146.

⁹⁴ Por. kan. 777, nr 4 KPK.

⁹⁵ *Comentario al can. 777*, s. 152. „Wierni mają prawo otrzymywać pomoce od swoich Pasterzy z duchowych dóbr Kościoła, zwłaszcza zaś słowa Bożego i sakramentów”. Kan. 213 KPK.

⁹⁶ „Do pierwszej spowiedzi i do pierwszej Komunii świętej nie jest konieczna pełna i doskonała znajomość nauki chrześcijańskiej. Dziecko powinno wyuczyć się całego katechizmu stopniowo, odpowiednio do swej pojętności”. *Sacra Congregatio pro Sacramentis, Decretum Quam singulari* (8 augusti 1910), nr 2, *Acta Apostolicae Sedis* 2 (1910), s. 577–583; „Proboszczowie, zgodnie z kanonem 1330, do właściwego przyjęcia sakramentów pokuty i bierzmowania, nie mogą dopuszczać dzieci, które nie uczestniczyły w odpowiedniej katechizacji”. *Sacra Congregatio Concilii, Decretum Provido sane consilio*

sakramentów są zobowiązani jedynie do sprawdzenia, czy wierny otrzymał odpowiednią formację; nie wymaga się natomiast, aby brał on udział w określonym działaniu ewangelizacyjnym. Kościół bowiem chce tylko tego, aby ludzie byli uformowani w wierze. Z tego powodu szafarze sakramentów mogą tylko ocenić właściwe ukształtowanie chrześcijańskie, niezależnie od miejsca, w którym wierny je otrzymał. Proboszcz może odmówić wiernemu sakramentu, do którego nie jest należycie przygotowany. Będzie też mógł zwrócić się do kompetentnej władzy diecezjalnej, aby zobowiązała wiernych, by otrzymywali za pośrednictwem różnych rodzajów katechezy odpowiednią formację, szanując ich swobodę wyboru w tym względzie. Właśnie z uwagi na znaczenie materii (przygotowania do przyjęcia sakramentów), władza kościelna będzie zobligowana do zobowiązania wiernych, aby podejmować formację w zakresie podstawowych tajemnic wiary i w tym wszystkim, co konieczne jest dla zbawienia. Prawodawca nie obciąża wprost wiernych obowiązkiem uczestniczenia w katechizacji parafialnej, ale zobowiązuje parafię, która powinna zaofiarować wiernym środki katechetyczne, aby mogli wypełnić swoje obowiązki⁹⁷.

4. Organizacja katechizacji w parafii

Katechizacja, jak każda forma duszpasterstwa, jest działaniem zorganizowanym. Papież Jan Paweł II w adhortacji apostolskiej *Catechesi tradendae* pisał, że „Kościół jest przynaglany, aby zachował dla katechezy największe swe bogactwa, a mianowicie ludzi i siły, nie szczczędając żadnych starań, trudów i środków materialnych, aby lepiej ją organizować i kształcić tych, którzy będą jej odpowiednio służyć. Nie jest to ludzkie wyrachowanie, ale postawa wiary. Taka zaś postawa wiary odnosi się zawsze do wierności samego Boga, który nigdy nie odmawia odpowiedzi”⁹⁸. Z pewnością organizacja katechizacji parafialnej ma doniosłe znaczenie, skoro parafia „jest zwyczajnym środowiskiem,

(12 stycznia 1935), nr 10 a, *Acta Apostolicae Sedis* 27 (1935), s. 145–154, lub w: X. Ochoa, *Leges Ecclesiae post Codicem iuris canonici editae*, vol. I, Roma 1966, col. 1597–1603.

⁹⁷ Por. kan. 213, 217 i 229 KPK; por. J. Fuentes, *Comentario al can. 777*, s. 152. J. Fuentes pisze, że każdy chrześcijanin będzie wykorzystywał różnorodne propozycje katechetyczne, jakie uważa za odpowiednie dla siebie. Nie ma żadnej normy kodeksowej, która zobowiązuje do uczęszczania na określoną katechezę, nawet kiedy wierny pragnie otrzymać niezbędne przygotowanie do przyjęcia sakramentów. Dlatego normy partykularne winny uszanować prawo wiernych do wybrania dowolnych środków formacji w słowie Bożym. Szafarze, ze swej strony, w pewnych momentach, w szczególności sposób, kiedy udzielają sakramentów, mają obowiązek sprawdzić, czy wierni, niezależnie od użytych środków, zdobyli należyte przygotowanie. *Comentario al can. 777*, s. 137.

⁹⁸ CT, nr 15.

w którym rodzi się i wzrasta wiara. Stanowi więc bardzo odpowiednią przestrzeń wspólnotową do tego, by realizowana w niej postęga słowa była równocześnie nauczaniem, wychowaniem i żywym doświadczeniem⁹⁹.

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. tylko pośrednio mówi o organizacji parafialnego nauczania katechetycznego. Jednak już samo podejmowanie prawnego zagadnienia katechizacji parafialnej suponuje jej organizację¹⁰⁰.

Zgodnie z kan. 528 § 1 proboszcz jest obowiązany zatroszczyć się o to, ażeby przebywającym w parafii głoszone było nieskażone słowo Boże. Stąd zabiega, by wierni byli właściwie o prawdach wiary pouczeni, zwłaszcza przez nauczanie katechetyczne. Kan. 776 przypomina, że z racji swej funkcji, proboszcz obowiązany jest troszczyć się o nauczanie katechetyczne dorosłych, młodzieży i dzieci, a kan. 777 obliuguje proboszcza, aby uwzględniając normy wydane przez biskupa diecezjalnego, w szczególny sposób troszczył się o stosowną katechezę w parafii skierowaną do wszystkich przebywających w parafii. Normy tę wskazują na proboszcza jako głównego odpowiedzialnego za organizację katechizacji w jego parafii. W ramach postanowienia kan. 773, że „właśnym i poważnym obowiązkiem, zwłaszcza duszpasterzy, jest troska o katechizację ludu chrześcijańskiego”¹⁰¹ mieści się także obowiązek zorganizowania przez proboszcza nauczania katechetycznego. Proboszcz ma zaangażować określonych współpracowników w dzieło katechizacji¹⁰², zorganizować katechizację permanentną¹⁰³ w parafii oraz tę przygotowującą do przyjmowania określonych sakramentów¹⁰⁴.

Ważnym elementem organizacyjnym w parafii jest zabezpieczenie odpowiednich narzędzi katechetycznych, gdyż „nauczanie katechetyczne winno być prowadzone z zastosowaniem wszelkich środków, pomocy dydaktycznych oraz środków społecznego przekazu, które wydają się bardziej skuteczne do tego, by wierni, w sposób dostosowany do ich charakteru, możliwości, wieku oraz warunków życia, mogli głębiej poznać naukę katolicką i lepiej według niej układać życie”¹⁰⁵.

Niewątpliwie do organizacji katechezy w parafii należy miejsce jej prowadzenia (sale katechetyczne i inne pomieszczenia¹⁰⁶) oraz czas jej realizacji¹⁰⁷.

⁹⁹ DOK, nr 257; por. M. Morgante, *La parrocchia*, s. 42.

¹⁰⁰ Zob. J. Fuentes, *Comentario al can. 777*, s. 150.

¹⁰¹ Por. kan. 774 KPK.

¹⁰² Por. kan. 776 KPK.

¹⁰³ Por. kan. 777, nr 3 KPK, 5; por. J. Fuentes, *Comentario al can. 777*, s. 150.

¹⁰⁴ Por. kan. 777, nr 1–2; 1063, nr 1; kan. 843 § 2 KPK; por. M. Morgante, *La parrocchia*, s. 40.

¹⁰⁵ Kan. 779 KPK.

¹⁰⁶ Por. AS, nr 130.

¹⁰⁷ Por. kan. 777; zob. kan. 843 § 2, 890 KPK.

Nie zostały jeszcze uzgodnione kwestie dotyczące organizacji katechizacji parafialnej będzie musiało zostać uregulowane przez prawo partykularne¹⁰⁸.

Podsumowanie

1. Według prawa kanonicznego parafia jawi się wprawdzie nie jako jedyne, ale jako podstawowe środowisko katechetyczne, w którym proboszcz jest obowiązany zatroszczyć się o to, ażeby przebywającym w parafii głoszone było nieskażone słowo Boże m.in. przez nauczanie katechetyczne. Dla osiągnięcia tego celu powinien on skorzystać ze współpracy duchownych przydzielonych do parafii, członków instytutów życia konsekrowanego oraz stowarzyszeń życia apostołskiego, a także świeckich, którzy razem z proboszczem są podmiotem aktywnym katechizacji parafialnej i katechetami urzędowymi. Jeśli tylko nie podlegają prawnej przeszkodzie, powinni chętnie spieszyć z pomocą w tym działaniu.

2. Adresatami katechezy parafialnej są wierni, którzy mają prawo otrzymywać pomoce od swoich pasterzy z duchowych dóbr Kościoła, zwłaszcza zaś słowa Bożego i sakramentów, także nauczanie katechetyczne.

3. Prawo kanoniczne w wyraźnych sformułowaniach wskazuje na rozmaite kategorie katechizowanych, różnicując ich ze względu na wiek czy sytuację życiową. Tak więc odbiorcami katechezy, która winna dostosowywać się do różnych kategorii adresatów są: dzieci, młodzież i dorośli, ale także niepełnosprawni, niezależnie od wieku.

4. Doniosłe znaczenie dla owocności katechizacji parafialnej ma jej współpraca proboszcza z ludźmi.

KATECHIZACJA PARAFIALNA W ŚWIETLE OBOWIĄZUJĄCYCH PRZEPISÓW KOŚCIELNYCH

(STRESZCZENIE)

Artykuł jest poświęcony katechizacji parafialnej w odniesieniu do obowiązujących przepisów kościelnych. Przypomniano, że parafia jest podstawowym środowiskiem katechetycznym. Ukazano podmiot aktywny nauczania katechetycznego w parafii, a także adresatów katechezy, różnicując ich ze względu na wiek czy sytuację życiową. Końcowa część przedłożenia traktuje o organizacji katechizacji w parafii.

¹⁰⁸ Por. kan. 386 § 1, 773, 774 § 1, 777 KPK, AS, nr 128, DOK, nr 220; zob. DOK, nr 225; por. J. Fuentes, *Comentario al can. 776*, s. 145.

PARISH CATECHIZATION IN THE OBLIGATORY CHURCH REQUIREMENTS

(SUMMARY)

The following article is devoted to the parish catechization in the obligatory church requirements. Firstly, it has been discussed that the parish is the basic catechetical environment. Secondly, the active subject of catechetical education in the parish has been presented, as well as the catechists' addressees, which have been divided according to their age or living conditions. The final part is focused on the organization of the catechesis in the parish.

PFARRKATECHISATION IN DEN GELTENDEN KIRCHLICHEN VORSCHRIFTEN

(ZUSAMMENFASSUNG)

Der vorliegende Artikel wurde dem Pfarrkatechismus in den geltenden kirchlichen Vorschriften gewidmet. Zuerst wurde daran erinnert, dass eine Pfarrei ein grundlegendes katechetisches Milieu ist. Dann wurden die Art des Katechismus in einer Pfarrei dargestellt sowie Adressaten einer Katechese in verschiedenem Alter und in unterschiedlicher Lebenssituation vorgestellt. Der finale Teil dieses Artikels schildert die Organisation des Pfarrkatechismus.